

**Dersleri ve Eserleri Işığında Büyük Türk Tarihçisi Prof. Dr. Bahaeddin
Ögel'in Tarih Tasavvuru ve Metodolojisi**

İsmail ÖZÇELİK*

Bahaeddin Ögel'in Hayatı

Büyük Türk Tarihçisi Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Elazığ'ın Çarşı Mahallesinde doğmuştur. Babası Harput eşrafından Mehmet Şemseddin Bey, annesi Nâdire Hanım'dır. İlk ve ortaokul tahsilini Elazığ'da, lise öğrenimini de Malatya'da tamamlamıştır. 1941 yılında başladığı Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nden 1945 yılında mezun olmuştur. Prof. Dr. Bahaeddin Ögel aynı yıl Erzurum Lisesi'ne Tarih Öğretmeni olarak tayin edilmiştir.

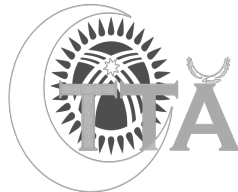
Erzurum'da göreve başladıktan sonra Öğretmenlik mesleği yanında, Erzurum şehir tarihine ilişkin araştırmalar yapan ve kısa sürede "Erzurum Anıtlarında Altay-Türk Sanatının İzleri" adlı ilk çalışmasını Ülkü Mecmuası'nda yayımlamıştır. "Erzurum Tavan İşleri" ve "Erzurum Evleri" adlı makalelerini de burada kaleme almıştır.

Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, IV. Türk Tarih Kongresi'ne "İslâm'dan Önceki Türk Devletlerinde Tımar Sistemi" başlıklı bir tebliğ sunmuştur. Tebliğini beğenen M. Fuat Köprülü'nün aracılığı ile 4 Kasım 1947 tarihinde Ankara Hasanoğlan Köy Enstitüsü Tarih öğretmenliğine tayin edilmiştir. Ancak Enstitünün bazı bölümlerinin kapatılması nedeniyle atama kararname dokuz gün sonra iptal edilmiş ve kendisi de bunun üzerine görevinden istifa etmiştir. (17 Kasım 1947)

O yıllarda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde görev yapan Alman Sinolog W. Eberhard'ın danışmanlığında hazırladığı "Uygur Devleti'nin Kuruluşu" adlı doktora tezini tamamlamasının (1948) ardından mezun

---

* Prof. Dr., Genel Türk Tarihi E. Öğretim Üyesi, iozcelik6@gmail.com. (Makale gönderim tarihi: 07.04.2019; Makale kabul tarihi: 03.05.2019)

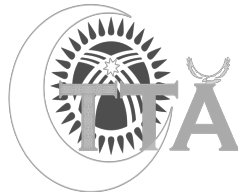
olduğu bölüme asistan tayin edilmiş ve burada göreve başlamıştır. (27 Ekim 1948)

Askerlik görevinden sonra 1953'te gittiği İran'da Türk İslâm tarihi açısından önemli şehirlerde dört ay boyunca araştırma ve incelemeler yapmıştır. Yurda dönünce kazanmış olduğu bursla bir yıllığına Almanya'ya gitmiştir. 1953-1954 yıllarında Hamburg Üniversitesi'nde B. Spuler, O. Franke, A. Von Gabain gibi Türk tarihi uzmanlarının yanında çalışmıştır.

18 Kasım 1955'te "Liao Devrinden Önceki Kitanlar" konulu teziyle doçent unvanını almıştır. 1959-1961 yıllarında Almanya'da ilmi araştırmalarda bulunmuş ve Tayvan hükümetinin bursuyla 1962-1963'te Taipei'deki National Cheng-Chi Üniversitesi'nde ilmi çalışmalar yapmıştır. Temmuz 1963'te Japonya'ya geçen Ögel, burada Orta Asya uzmanı olan Japon tarihçileriyle tanışmıştır. Bahaeddin Ögel, Tayvan Taipei'de bulunduğu sırada hazırladığı profesörlük takdim tezini hazırlamıştır. "Sino – Türccica" / (Çingiz Han ve Çin'deki Hanedanın Türk Müşavirleri) isimli takdim tezi ile 27 Ocak 1965'de "Profesör" olan Ögel Hoca, milli tarihimizin temelini teşkil eden Hun-Göktürk-Uygur Çağları'nı hem siyasi hem de kültürel yönden derinlemesine incelemiştir.

Bahaeddin Ögel, Sovyetler Birliği, Çin, İran ve Moğolistan gibi ülkelerde ilmi araştırmalar yapmış ve kongrelere katılmıştır. Türkiye'de de pek çok kongreye iştirak etmiş ve yurdun çeşitli şehirleri ile üniversitelerinde çok sayıda konferanslar vermiştir. Ankara Üniversitesi tarafından düzenlenen ve koordinasyonunu Bahaeddin Ögel'in yaptığı "Tarihte Türk Devletleri Sempozyumu'nda" gösterdiği olağanüstü çalışma hafızalarda iz bırakmış ve bu sempozyumda sunulan tebliğlerin Tarihte Türk Devletleri I-II adıyla yayınlanmasındaki çabası da bilinmekte olup, unutulmamıştır. Bahaeddin Ögel, son olarak 1988 yılında Bakü'de düzenlenen "Türk Kültür Anıtı Olarak Dede Korkut Kitabı" Konulu I. Sovyet-Türk Kolokyumuna da katılmıştır.

Türk tarihi ve kültürünün araştırılmasında, kendi ifadesiyle iğne ile kuyu kazan Bahaeddin Ögel, Hocası Köprülüzade'nin yolundan giderek,

ilmi tarihçilik anlayışını benimseyip, çalışmalarını devam ettirmiş ve aşağıda gösterildiği üzere, kitapları, makaleleri ve tebliğleri ile Türk tarih, kültür ve medeniyetine yeri doldurulmaz hizmetlerde bulunup, eserler kazandırmıştır. Türk tarihini bölünmez, budanmaz bir bütün olarak gören, Bahaeddin Ögel, Hun-Türk, Gök-Türk, Uygur-Türk, Selçuklu-Türk, Osmanlı-Türk Devletlerini bir zincirin halkaları gibi, değerlendirmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlamıştır. "Türklerde Devlet Anlayışı" isimli eserinde o, bu mühim konuyu, "Her şeyden Önce, Türk tarihini bölünmez bir bütün olarak ele almak ve bunu böyle kabul etmek zorunda idik." şeklinde ifade etmiştir.

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde 1972-1976 yıllarındaki lisans öğrenimim sırasında Rahmetli hocamdan şahsen nerdeyse her dönem "Orta Asya Türk Tarihi" derslerini almıştım. Dersi severek ve isteyerek seçmiş ve kendisinden dinlemiştim. Bahaeddin Ögel, Ankara Üniversitesi'ndeki hocalık görevinin yanı sıra, On Dokuz Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi, Kara Harp Okulu ve Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde, Gazi, Selçuk ve Fırat Üniversitelerinde "Türk Kültür Tarihi" ve "Siyasî Tarih" konularında Lisans ve Lisansüstü dersler vermiştir. 22 Ekim 1984'te tayin edildiği Tarih Bölümü Başkanlığından 7 Mayıs 1986'da istifa etmiştir. Bu yıllarda şahsen bende Gazi Eğitim Fakültesinde Öğretim Görevlisi iken, Hocamla yürütmekte olduğum Lisansüstü çalışmalarda da kendisinin deneyimlerinden çok istifade etmiş ve Onu çok daha fazla yakından tanıma imkânı bulmuştum.

Türk Tarih Kurumu'nun aslî üyesi olan Bahaeddin Ögel, 7 Mart 1989'da Ankara'da vefat etti. O sırada Kırşehir'de Meslek Yüksek Okulu Müdürlüğü görevini yürüttüğüm için, 1987 yılından sonra göremediğim Hocamın vefat haberini akşam haberlerinde televizyondan öğrenmiş ve sabah erkenden Kırşehir'den yola çıkarak Cenazesine katılmak üzere Kocatepe Camii'ne gelmiştim. Rahmetli hocamın naaşı Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde düzenlenen törenin ardından 9 Mart 1989 günü Kocatepe Camiinde kılınan cenaze namazından sonra Karşıyaka Mezarlığı'na defnedildi.

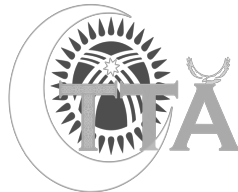

Bahaeddin Ögel'in İlmî Kişiliği ve Türk Tarihindeki Yeri

Almanca, İngilizce, Fransızca, Farsça, Çince, Moğolca ve Rusça bilen Bahaeddin Ögel, İslâm Öncesi Türk Siyasî Tarihi ve özellikle Türk Kültür Tarihi üzerinde yaptığı çalışmalarla temayüz etmiştir. Ögel, kültür tarihi çalışmalarında Türk kültürünü zaman ve mekân açısından bütün derinlik ve genişliğiyle ele almış, bir bütün olarak gördüğü bu kültürün köklerinin Orta Asya'da olduğunu, dallarının ise Avrasya coğrafyasına yayıldığını belirterek köklerle dallar arasındaki bağların ortaya konulması gerektiğini her fırsatta vurgulamıştır.

Onun yaptığı ilmî çalışma, ders ve eserlerinde Orta Asya, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet çizgisini esas aldığı görülmektedir. Yirmi cilt halinde planlayıp ancak dokuz cildini tamamlayabildiği "Türk Kültür Tarihine Giriş" adlı eserinde Türklerin sosyal, ekonomik ve kültürel yönleriyle ele alarak incelemiştir. Bu eserlerinde Türkler' de köy ve şehir hayatını, ziraat ve yemek kültürünü, tuğ, bayrak, ordu, mehter, aile ve halk musikisi ve aletleri gibi konuları bütün ayrıntılarıyla incelemiştir. Bahaeddin Ögel, Türk kültür tarihiyle ilgili araştırmaların XIX. yüzyılın sonlarında Sinologlar, diğer yabancı tarihçiler ve filologlar tarafından başlatılmasını bir talihsizlik olarak nitelemiş, yabancı araştırmacıların Türk kültürünün özelliklerinden habersiz oldukları için tespit ve değerlendirmelerinde hata yapabildiklerini, bu sebeple Türk tarihi araştırmalarının Türk bilim adamlarınca yapılmasının gerekliliğini her fırsatta dile getirmiştir.

Türk- İslam kültür ve ananesine göre hoca hakkının yeri ve önemi büyüktür. Milli ve dini kültürümüze sırasıyla: ana hakkı, baba hakkı ve hoca hakkı yerleşmiş birer değerlerdir. Nitekim Hazreti Ali, "Bana bir harf öğretenin 40 yıl kölesi olurum" şeklindeki ifadesi bunun somut delilerinden biridir. Yine Hoca hakkının baba hakkından önce, ana hakkından sonra geldiği Sultan Velet tarafından şöyle ifade edilmiştir: "Ananın yeri tartışılmaz. Ondan sonra gelen hoca, insanın manevi mimarıdır. Bu, bakımdan yeri babadan öncedir." Bu itibarla, merhum hocamız öğrencilerinin, meslektaşlarının ve kendisini seven bütün

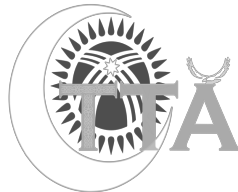

dostlarının gönlünde unutulmayacaklar arasına girmiş ve bu sebeple de onun aziz hatırası ve Türk tarih ve kültürüne hizmetleri, nesilden nesille aktarılacak ve ebediyete kadar, bu anlayışı, devam edecektir.

Türk tarihi, Türk kavimleriyle, Türk milletinin bir hayat hikâyesidir. Devletler yıkılıp, yeniden kurulabilirler. Ancak kalıcı olan Türk milleti ile Türk kavimleri ve onların zihinlerindeki düşüncedir. Türk devletlerinin çekirdeği de ailedir. Aile bozulmadıkça, bu düşünce ve anlayış devam etmiş ve devam edecektir. Tarihte Türk Devletleri Sempozyumunu o, bu temel görüşlerinden hareketle düzenlemiş ve verilen tebliğlerden meydana gelen iki ciltlik kalıcı bir eserle, hem milli tarih ve kültürümüz hakkında tespit edilebilen son sözler söylenmiş ve hem de ülkemizdeki ata arayıcılarına, bir daha ilmi cevap verilmiştir.

Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Fevkalade güçlü bir ilim adamı olarak, yerine göre hem mütevazıydı, yerine göre de ilminin verdiği kudretle gerçeği savunurdu. Ve bunları şahsiyetindeki yumuşaklık ve hoşgörü ile mecz ederdi. Bu bakımdan gerek sosyal hayatta gerek derslerinde, latife ve espri unsuruna ağırlık verirdi. O, Türk ahlak ve seciyesi ile “İstanbul Beyefendiliğini şahsiyetinde sentezlemişti. Bir Anadolu çocuğunun metanet ve salabetine sahipti. Bu tarafı eski İstanbul’un adap ve muaşeretini ile bütünleşiyordu. Talebelerine ve yakınlarına, muhakkak ve muhakkak “Bey” veya “Hanım” şeklinde hitap ederdi.

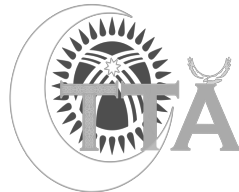
İslam öncesi Türk Tarihi konusunda Türkiye’de ve Dünya’da ilmi otorite kabul edilen Bahaeddin Ögel, Türk tarihinin meselelerini çok iyi bilir ve hafızasındaki çok sayıdaki kaynak ve Batı dilleriyle ilmi gelişmeleri yakından takip eder, az konuşur ancak çok yazardı. “Allah ile mukavelemiz yok, şu işleri bir an önce bitirmeli” diyerek, “namusum” dediği muhteşem bir maziye daha muhteşem bir istikbale bağlayan köprü olmak için çabalardı. Aniden aramızdan erken ayrılan Hocamız merhum Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Osmanlı’nın son ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Mehmet Fuat Köprülü, Zeki Velidi Togan, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Ömer Lütfü Barkan, Osman Turan, İsmail Hami Danişmend, İbrahim Kafesoğlu, Mehmet Altay Köymen ve Halil İnalçık zincirine

mensup bir halka olup, aşağıda görülebileceği gibi pek çok eser bırakmıştır.

Bahaeddin Ögel'in Tarih Tasavvuru ve Metodolojisi

Tarih Tasavvuru ve Milli Tarih Görüşü: Bahaeddin Ögel'in tarih tasavvuru, daima Türk Milleti ve çıkarları merkezli olmuştur. O, tarih ilmini, kültür ve mitolojisini Türklük penceresinden görmüş ve milli çıkarlar ile bütünsellik açısından ele almıştır. Mukayese yaparken de bu tasavvuru etkin olmuştur. Milletın yararına olmayan konulara araştırmalarında asla öncelik vermemiş ve milli çıkarlar ile hafızaya önem vermiştir. Bu bağlamda yegâne ölçüsü Türk Milliyetçiliği ve milli kültürü esas alacak tarzda olmuştur. Araştırmalarını sürdürürken ve öğrencilerine araştırma konusu seçerken bu konuda hassasiyet göstermiştir. Bahaeddin Ögel, Milli Tarih görüşünü savunmuştur. Ona göre bir milletin en önemli hayat damarları geçmişten getirdiği birikim ve hasletlerdir. Türk milletinin derin bir tecrübe ve kültür birikimine sahip olduğunu ve bunun bir hazine değeri taşıdığını ifade ederdi. Ayrıca araştırma konularını öncelikle Türk milletinin yararına olacak konuları kapsayacak şekilde belirlemek ve öncelikli olarak bu konuları ele alıp araştırmanın daha doğru olacağını söylerdi. Millete faydası olmayan ve toplumun kafasını karıştıracak olan konularım öncelikli olarak ele alınmaması gerektiğini savunurdu. Nitekim onun şu cümlesi bu bakımdan seçkin bir örnek olarak verilebilir: “Tarihte araştırılacak bir sürü konu varken, asker firarilerini araştırma konusu ve tez olarak seçmek gereksiz ve yanlıştır.” Böylece O, Türk tarihini milletin bir moral değeri olarak görür, topluma ivme kazandıracak ve birleştirecek bir unsur olarak değerlendirirdi. Bu bakımdan Bahaeddin Ögel'in bağınaz ve tutucu olma yerine “Hamleci ve ilerlemeci” bir tarih anlayışı vardı. Onun bu tarih anlayışında geçmişle övünülür, geçmişe saygı duyulur, ancak çağın icap ve şartlarının yakalanmasının gerekli olduğunu savunarak, günümüz devlet anlayışı yönetimine geçmiş tarihimizde örneklerle çıkış yolu bulabileceğini inanırdı. İşte onun “Türklerde Devlet Anlayışı”, “Türk Kültürünün Gelişme Çağları”, “Türk Mitolojisi” ve “Türk Kültür Tarihine Giriş” ile bütün kitapları bu bakış açısı ile ele alınmıştır.

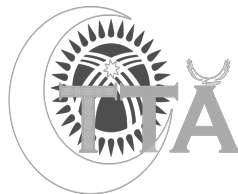

Bahaddin Ögel'in güçlü bir araştırma insanı olduğu kadar çok kuvvetli bir kalemi ve yazım kapasitesi olduğu zaten herkesçe bilinmektedir. Şüphesiz bu yetenek ve azmi yanında onun tarih konularına ve araştırma üslû ile öğretim metodolojisi de kendine has özellikler taşıyordu. Hocanın bu konudaki anlayışını ve tarihe yaklaşımını aşağıdaki başlıklar altında ele almak mümkündür.

Atatürk ve Türklük Sevgisi: Bahattin Ögel, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Sevdalısı bir anlayışa sahipti. Türklük ve Cumhuriyet değerlerinden taviz vermezdi. Çağdaş Türkiye'nin imar edilmesinde ve oluşumunda geçmiş tarihin Cumhuriyetle ülkeyi getirdiği seviyenin tarihin bir mahsulü ve ürünü olduğunu yazım ve anlatımlarında gösterir, Bilge Kağan ile Atatürk'ü buluştururdu. Orhun yazıtlarında ki ifadelerle "Gençliğe Hitabe" ve "Onuncu Yıl Nutku" nu özdeşleştirerek bunlardaki ortak nokta ve paralelliği gösterme yoluna giderdi. Özellikle devlet anlayışı noktasında bu yolu sıkça kullanırdı.

Türk Dünyası: Bahaeddin Ögel, Türk dünyasının sadece tarihi ve geçmişiyile alakalı gözlemler ve tespitler yapmakla kalmaz gelecekteki durumu hakkında da hükümler verir ve yorumlar yapardı. Nitekim zaman zaman derslerinde Sovyetler Birliği güdümündeki Türk illerine yaptığı seyahatler sırasında özellikle camilere giderek, Cuma namazlarındaki vaazları ve muhteşem kalabalıkları, çarşı ve pazar dolaşarak halkı gözlemediğini ve her şeyin yerli yerinde sağlam olarak durduğunu anlatırdı. Burada gördüğü ve yaşadığı anıları derslerde öğrencilere aktarır ve henüz Sovyetler Birliği dağılmadan önce, bu yerlerden gelecekte ümitli olduğunu anlatırdı. Hatta "Merak etmeyin çocuklar, her şey yerli yerinde sağlam duruyor" diyerek, Türk Dünyasında Türk Kültürü, dili ve inancın canlı bir şekilde yaşandığını anlatırdı. Nitekim onun vefat ettiği yıl, eski Sovyetler Birliği dağıldı ve ardından Orta Asya'daki Türk cumhuriyetleri bağımsızlıklarına kavuştu.

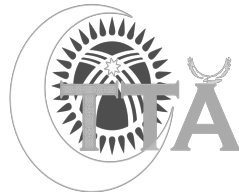
Genetik Metot: Bahaeddin Ögel tarihi konuları irdelerken daima genetik metodu kullanırdı. Bir meseleyi kökünden alarak zaman içerisinde geliştirir ve bir şekilde yakın zamanlara hatta günümüze bağlardı. Bazen ilerde ola bilecekler hakkında da değerlendirmelere

girerdi. Türk tarihini de bu çerçeveden ele alır, meselelerine bu zaviyeden bakardı. Devlet nizamının, müesseselerin birbirinin devamı olduğu yolundaki Fuat Köprülü'nün görüşünü benimser ve bazen isim verme se de Nihal Atsız'ın tarih görüşünü anlatımlarında uygulardı. Bu bağlamda Öğrencilerini ders anlatırken Türkistan'ın uçsuz bozkırlarında at üstünde biz öğrencilerini gezdirir, Doğu Türkistan'dan Maverâünnehir, Horasan ve oradan da Anadolu'ya getirirdi. Bu serüven at üstünde bir Türk'ün nasıl yaşadığını nasıl beslendiğini ve Çinlilere karşı nasıl galebe geldiğini büyük bir vukufu anlatırken, dinleyen öğrenciler de hayal kurarak, adeta doğu batı ekseninde ve İpek Yolu'nda seyahat ederlerdi. Bu seyahat esnasında kavurmalar yenir, kırmız ve süt içilir, tereyağı ve yoğurt tüketilirdi.

Ona göre Türk tarihi Türk dünyasının tarihi mitolojisi ile başlar ve Atatürk dönemi ile biterdi, dolayısıyla Ziya Gökalp'ın formüle ettiği Türk milleti, İslam ümmeti ve Batı medeniyeti kavramlarına sıkı bir şekilde bağlı olan Ögel, Türk tarihini de bu çerçeve içerisinde mütalaa ederdi. Milli unsurlar günümüze kadar hemen hemen her alanda korunduğu ve uzun bir mazi süzgecinden geçerek süzülüp geldiğiminim düşünürdü. Onun bu yaklaşımı, Mehmet Fuad Köprülü ve Nihal Atsız çizgisindeydi. Bu nedenle "Genetik Metot" ile Türk tarihinin meselelerine yaklaşırdı.

Türk Tarihinin Bütünlüğü, Devamlılığı ve Sürekliliği: Bahaeddin Ögel, "Her şeyden Önce, Türk tarihini bölünmez bir bütün olarak ele almak ve bunu böyle kabul etmek gerekir." Düşüncesindedir. Türk Tarihine bu bütünlük açısından bakmak onun en önemli vasıflarından biriydi. Nitekim doğu batı ekseninde geliştirdiği kültür evrelerinin ilk halkasını Türk Mitolojisi ile başlatır, İslamiyet'ten önceki dönemi orta Asya Türk Tarihi dairesi olarak değerlendirirdi. Bunun devamını ve ikinci halkasını da İslam medeniyeti dairesi olarak görür ve üçüncü evresini de Batı Medeniyet Dairesi'ndeki Türk tarih şeklinde bağlardı. Bu üç halka birinden kopuk değil, asla bir tezatlık teşkil etmezdi. Onun için bu gelişeme sürecinde kurulan devletler, büyüyen bir orta kuşak üzerinde gelişen ağacın gövdesi veya bir nehrin ana yatağa gibiydi. Diğer küçük

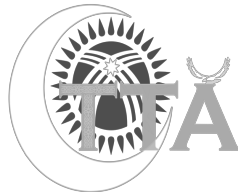

devlet ve beylikler ise kollar ve dallar bu unsurun tamamlayıcı yaprak ve dallarıydı. O, Türk tarihine bu süreç içerisinde görür ve değerlendirdi.

Bahaeddin Ögel tarihte kurulan Türk devletlerinin birbirinin devamı olduğu düşüncesinde idi. Bu bağlamda gerçekleştirdiği kapsamlı bir sempozyum söz konusu oda tarihte Türk devletleri Sempozyumu kitaplaştırdı ve çeşitli bilim adamlarının katılımıyla gerçekleşen bu sempozyumda Türkiye çapındaki bilim adamlarına toplanmış ve kapsamlı bir sempozyumda Türk tarihinin her safhasını helal a değerli tespitler son olmuş sonunda da bu sunumlar kitap haline getirilmiştir.

Tarihçi ve Vesika (Belge): Tarih araştırmalarında Bahaeddin Ögel, delil ve belge aramanın vazgeçilmez bir metot olduğunu, elde vesika olmadan yazmanın ve fikir beyan etmenin doğru olmayacağını savunurdu. Bu bakımdan yapılacak araştırmalarda mutlaka vesika kullanmanın ve ileri sürülecek savların sağlam delillerle desteklenmesinin elzem olduğuna vurgu yapardı. Onun için belgeler yani vesikalar olmadan asla tarihi bir metin inşa edilemezdi. Bu bakımdan Ögel Hoca'nın öğrencileri araştırma konularını hazırlarken, daima belge aramış ve onun bu metodunu kullanmışlardır. Belgeler sayesinde bir hâkim titizliği ile tarihte ilminde olaylar hakkında doğru tespit ve hükümlerin verilebileceğini ve gerçek tarihin yazılabileceğini savunmuştur. Ancak o bu yolla tarih yazımını savunurken asla bir "belge fetişisti" olmamış ve vesikaların yorumlanarak değerlendirilmesini esas almıştır.

Çalışmada Süreklilik: Tarih ilminde sürekli araştırma ve okumaların şart olduğunu savunan Bahaeddin Ögel, çok sıkı bir çalışmayla tarih araştırmacısı olanların düzenli olarak çaba sarf etmesi gerektiğini hep söylemiştir. Öyle ki bunu kendi yaşantısında da uygulamıştır. Nitekim, "Benim Azrail'le aramda bir sözleşmem yok. Her an öbür dünyaya göçebilirim. Bu halde ne yaparsam hızlı bir şekilde çalışmam ve yapmam gerekir." Diyerek bu düşünceyle genç araştırmacılara örnek olmuş ve sürekli araştırarak yılmadan çalışmıştır. Dedikodu ve boş işlerle zamanını harcanmaması gerektiğini herkesin işine odaklanmasını öğrencilerine telkin etmiştir.

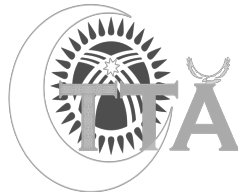
Araç-Gereç Kullanımı: Bahaeddin Ögel, derslerinde görselliğe de önem verirdi. Dersini işlediğinde basit de olsa elle çizdiği bir haritası olurdu. Orta Asya Türk Tarihi Derslerinde mutlaka bu Türkistan haritasını derse getirir ve tahtanın üzerine asılırdı. Derslere getirdiği haritasında Türkistan'dan Anadolu ve Balkanlar a doğru bütün Türk dünyası mevcuttu. Nitekim kitaplarında resim, harita şekiller, desenler ve çizimler mutlaka yer almıştır. Bu çizimleri bizzat kendisinin yaptığı söylenirdi. Böylece eserlerine görsellik katarak, konuları somutlaştırarak okuyucusuna sunmuştur. Bu metot sayesinde soyut olan şahsiyet ve tarih kavramlarının daha somut ve kavranmasının sağlanması amaçlanmıştır. Bu bağlamda hocanın odasına girdiğimizde Ergenekon tablosu, Dede Korkut ve Atatürk'ün resimlerini görürdük.

Ayrıca o tarih araştırmalarda da teknolojinin sunduğu imkanların kullanılmasından memnuniyet duyardı. Onun zamanında fotokopi yeni yeni kullanılabilirdi. Bu bakımdan işinin kolaylaştığını ifade ederken, bir gün "Allah bu fotokopiyi bulandan razı olsun" dediğine tanık olmuştuk.

Diğer Sosyal Bilimler ve Tarih: Bahattin Ögel tarihçinin mutlaka diğer sosyal bilimlerden haberdar olması ve özellikle sosyoloji, sanat tarihi, felsefe, coğrafya, edebiyat ile sanat konularının da bilmesinin şart olduğunu söylerdi. Bu alanlarla tarih konularının destekleneceğini söylerdi. Ayrıca edebiyat ile tarih ilmi arasındaki bağlantıya dikkat çeker ve tarih araştırmacısının da edip olması ve iyi bir kaleme sahip olmasının avantaj olacağını söylerdi.

Tarih Yazımında İstek ve İlham: "Tarih belgelerle yazılır, ancak ilham gelmeden yazılmaz" ilkesi onun vurgu yaptığı konulardan birisi olmuştur. Bu bakımdan o tarihçinin biraz da edip olması gerektiğini biz öğrencilerine hep telkin etmiştir. Böylece belge ve veri kadar üslubun önemine vurgu yapardı.

Tarih İliminde Araştırmacının İhtiyatlı Olması: Bahaeddin Ögel'in tarihçiliği geleceğe dönüktü. Yazarken daima "Yarın okunduğunda yazdıklarım hakkında neler düşünle bileceğini idrak ederek yazdığını"

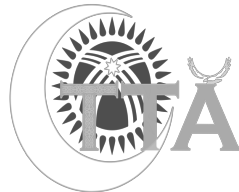

söylerdi. Bu bakımdan tarihçinin her zaman çok titiz ve dikkatli olması gerektiği ileride yanılığlara düşmemek için çok düşünüp, ona göre tarih konularının yazılmasını salık verirdi. Nitekim böyle yazılmazsa tarihçinin ileride eleştiri alacağını söylerdi. Bu bakımdan tarihçinin her zaman ihtiyatlı bir dil kullanması ve kesin belgelerle emin olmadığı hallerde, iddialarında ve değerlendirmelerinde açık kapı bırakması gerektiğini söylerdi. Onun bu yaklaşımı, aslında titizlik ve dikkatin lüzumunun her halükârda gösteren bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

Türk Kültür Çevreleri: Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Türk Kültür Çevrelerini Türk Tarihinin genel seyrine ve bütünlüğüne bağlı olarak açıklardı. O, Türkistan, İran ve Anadolu üzerinden gelişip Balkanlara uzanana Türk Tarihinin ana çizgisini bir ağacın ana gövdesine benzetir, geri kalan kısımlarda kurulan beylik ve devletleri de bu ağacın dalları olarak görürdü. Bu alan üzerindeki kültür çevrelerini ve kültürel değerleri dikkate alırdı. Nitekim bu alanda özellikle, Çin, Rus, İran ve Bizans ile İslam tesirlerine dikkat çekerdi. Nitekim bu nedenle Türk tarihinin tasnifinde Atlı (Nomad) kültürünün etkin olduğu bozkır hayatını İslamiyet'ten önceki dönem olarak ele alır bunun devamını ise, İslam Medeniyeti ve Batı medeniyeti dairesindeki Türk tarihi olarak değerlendirirdi. Onun Türk Kültür tarihine Giriş sahası öncesinde Türk Mitolojisi ile Tarihi başlattığını ve özellikle Alman ekolü metodu ve ışığında Türk Mitolojisi ile Türk tarihine bir alan açtığı da söylenebilir.

Tarihçi ve Olayların Karşılaştırılması: Tarihi olayların mukayesesi ile benzeşen ve ayrışan yönleri ile Türk tarihinin bazı konularını ele alırken bunların kültürel yönden bağlantılarını göstererek Orta Asya Türk tarihi ile Osmanlıya kadar geçen konuları birbirine bağlardı. Böylece O, hem genetik hem de Comparatif (Karşılaştırma) Metodunu da ustaca kullanmıştır.

Türk Tarihi Araştırmaları ve Dil (Çince-Rusça-Moğolca): Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, Genel Türk Tarihi alanındaki öğrencilerin ve araştırmacıların dil öğrenmene büyük önem verir ve onları Türkistan coğrafyasına öncelikle komşu olan dilleri öğrenmeleri noktasında yönlendirirdi. Bu bağlamda Yüksek Lisans yapan öğrencileri öncelikli

olarak, Çince, Moğolca ve Rusça dillerine hâkim olmak üzere dersler aldırırđı. Zira Türklerin Orta Asya tarih konularının bu dillerle birinci derecede ilgili olduğunu ve yapacakları araştırmalarda orijinal kaynaklara ancak bu yolla ulaşabileceklerini söylerdi.

Devamlı Gelişme Keşif ve Tarih İlmi: Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, bütün ilimler gibi Tarih ilminin de sürekli gelişme içimde olduğunu ve her alandaki gelişmeler gibi Türk Tarihinin de zamanla inkişaf ederek yeni bulgulara kavuşacağını söylerdi. Zira bugün mevcut verilerin ışığında hüküm verirken, ileride çıkabilecek yeni sonuçların da olabileceğini her zaman ifade eder ve yorumlarda hüküm vermelerde ihtiyatı elden bırakmamak gerektiğini ifade ederdi.

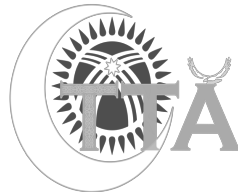
Sonuç

Sonuç olarak Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, bir öğrencisinin ifadesiyle, “İlim hayatında Fuat Köprülü'nün, devlet hayatında Atatürk'ün temelini attıkları Türk Tarih Tezinin 2500 yıldan beri devamlılık ve bütünlük içinde süregelen Orta Asya Türk Tarihi çalışmalarında, eserlerini siyasi, içtimai, kültürel ve iktisadi bakımlardan Çince, Moğolca, Arapça, Farsça, Rusça, Almanca, Fransızca ve İngilizce belgelere dayanarak yazmak, günümüzde kaç ilim adamının yapabileceği iştir? Bu bakımdan Hocamız, çok yerinde bir tespitle, gerçekten Çağdaş bir Dede Korkut ve bilikli Oğuz idi.” Ayrıca Merhum Hocamın eserleri yanında binlerce öğrenci ve yüzlerce ilim adamı yetiştirdiğini de unutmamak gerekir ki bunlardan biri olma onuruna kavuşma şansını yakalamış olmaktan dolayı kendimi hep gururlu ve şanslı hissetmişimdir.

Kaynakça

GÜRBÜZ, Adnan, “Âlimin Ölümü Âlemin Ölümüdür”, *Türk Kültürü Dergisi*, XXVII/316, Ankara 2008.

KALAFAT, Yaşar, “Yaşayan Eski Türk İnançları İtibariyle “Türk Mitolojisi” ve Prof. Dr. Bahaeddin ÖGEL”, 2009.

ÖZÇELİK, İsmail, “Büyük Türk Tarihçisi Rahmetli Hocam Prof. Dr. Bahaeddin Ögel ve Eserleri”, *Tarih Yazımı Üzerine*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017.

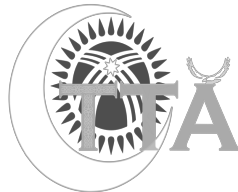
ŞAHİN, Koray, *Prof. Dr. Bahaeddin Ögel (1924 -1989), Hayatı*, Kırıkkale Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Lisans Tezi, Tez Danışmanı, Prof. Dr. İsmail Özçelik, Kırıkkale, 2016.

TANERİ, Aydın, “Hocam Bahaeddin Ögel”, *Yeni Düşünce Dergisi*, 2 Nisan 1989.

YUVALI, Abdülkadir, “*Bahaeddin Ögel*”, *T.D.V. İslam Ansiklopedisi*, 34.

YUVALI, Abdülkadir- AŞAN, Muhammet Beşir, “Prof. Dr. Bahaeddin Ögel”, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, İstanbul 1995.

YUVALI, Abdülkadir- Yoska, Erhan, “*Prof. Dr. Bahaeddin Ögel ve Türk Tarihçiliği*”, *Tarih Yazımı Üzerine*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017.

Ek:

Bahaeddin Ögel'in Eserleri: Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, kırk yılını vererek, ilim hayatımıza kazandırdığı eser, makale ve Tebliğleri sıralanacak olursa, Hoca'nın çok sayıda kitap, makale ve tebliği olduğu görülecektir.

Kitapları:

Sino-Türcica-Çingiz Han ve Cindeki Hanedanın Türk Müşavirleri, Tai-Peh 1964.

Türk Kültürünün Gelişme Çağları, İstanbul, 1971, (2 cilt), 1979, 1988.

Türk Mitolojisi- Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar, İstanbul, 1971 (2 cilt-özet), Ankara 1971 (1. cilt).

İslamiyet'ten Önce Türk Kültür Tarihi- Orta Asya Kaynak ve Buluntularına Göre-, Ankara 1962, 1964, 1986.

Erzurum Anıtlarında Altay- Türk Sanatının İzleri, Erzurum, 1974.

Türk Kültür Tarihine Giriş, 9 cilt, Ankara, 1978-1987;

Türkler' de Köy ve Şehir Hayatı, 1978, 1985.

Türkler' de Ziraat Kültürü, 1978, 1985.

Türkler' de Ev Kültürü, 1978, 1985.

Türkler' de Yemek Kültürü, 1978, 1985.

Türkler' de Elbise ve Süslenme Kültürü, 1978, 1985. Türkler' de Tuğ ve Bayrak, 1984.

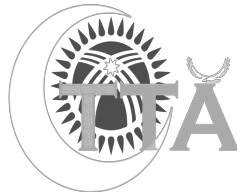
Türkler' de Ordu, Ordugâh ve Otağ- Devlet, Ordu ve Aile Disiplininin Temelleri, 1984.

Türkler' de Devlet ve Ordu Mehteri, 1987.

Türk Halk Musikisi Aletleri, 1987.

Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi, Ankara 1981 (2 cilt).

Türker'de Devlet Anlayışı-13. Yüzyıl Sonlarına Kadar-, Ankara 1982.

Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu (İlmi heyetle birlikte), Ankara 1985.

Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, (1967- 68 Ders Yılı Notları), Ankara 1968.

Makaleleri:

Sekeller'in Ataları Hakkında (Sikil, Esgil Boyları), Belleten IX/36.

Göktürk Yazıtları'nın (Apurım)ları ve (Fulin) problemi, Belleten IX/33 (1945).

Erzurum Tavan İşlemeleri, Ülkü Dergisi, 1/7 (1947).

Erzurum Evleri, Ülkü Dergisi, 11/12 (1947).

İlk Töles Boyları, Uygur, Ting-Ling ve Kao-Ch'e'ler, Belleten, X/48 (1948).

Uygurların Menşesi Efsanesi -Türk Efsaneleri Üzerine İncelemeler Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi (DTCFD), VI/1-2 (1948).

Barthold'un Türker'de Ölü Gömme Adetleri Hakkındaki Makalesinin Tenkidi, DTCFD, VI/3 (1948).

Çin Kaynaklarına Göre Wu-Sun'lar ve Siyasi Sınırları Hakkında Bazı Problemler, DTCFD, VI/4 (1948).

Türk Kılıcının Menşesi ve Tekâmülü Hakkında, DTCFD, VI/5 (1948).

Büyük Hun Devleti'nin Kuruluşundan Önce Kuzey Çin'in Etnolojisi Hakkında, DTCFD, VII/4 (1949).

Şine Usu Yazıtının Tarihi Önemi, Kutluk Bilge Kül kağan ve Moyançur, Belleten, XV/59 (1951).

Fatih Devri Kültür ve Sanatının Türk Karakteri Hakkında Notlar Fatih ve İstanbul Dergisi, 1/2 (1953).

Uygur Devleti'nin Teşekkülü ve Yükseliş Devri, Belleten, XIX/75 (1955).

Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bulunan İki Minyatür Albümü Hakkında Notlar, Tarih Vesikaları, 1/1 (1955).

Avrupa'da Hun- Got Sanatının Altay'daki İzleri, DTCFD, XIII/1-2 (1955).

Eski Orta Asya Kabileleri Hakkında Araştırmalar, DTCFD, XV/1-3 (1957).

Doğu Göktürkleri Hakkında Vesikalar ve Notlar, Belleten XX/81 (1957).

Fatih Albümünde Şeyhi İmzalı Minyatürler, Vakıflar Dergisi, IV (1958).

Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Bazı Yeni Araştırmaların Tenkidi DTCFD, XVII/2 (1959).

Ein Tor nach China im X. Jahrhundert, Central Asiatic Journal (=CAJ), VI/3 (1961).

Über die alttürkischen Schad-Würde (Sü-baschi), CÜJ, VIII/1 (1963).

Die Yabghu-Würde beidem Kök-Türken und Ulguren CAJ, XIII/1 (1968).

Über die alttürkischen Yabgu-Würbe, CAJ, XIII/2, (1968).

Prof. Dr. Abdülkadir İnan, Türk Kültürü Tetkiklerinin Büyük Öncüsü, Yazılarının Bir Arada Yayınlanması Dolayısıyla, Türk Kültürü, VI/71 (1968).

Caca Bey Vakfiyesindeki Bazı Unvan ve Kişi Adları Hakkında Notlar, Selçuklu Araştırmaları Dergisi (SAD), II (1970).

Toğrul Bey'in Adı Hakkında, SAD, III (1971).

Tatar, İslam Ansiklopedisi, XIX/1 (1971).

Türkler'de Kartal ve Kartal Arması, Türk Kültürü, X/118, (1971-1972).

Kurut- Eski Bir Türk Aziği, Folklor Araştırmaları Kurumu Yıllığı/1985.

Türk Kültür Tarihi ve Milli Eğitim, Milli Kültür, 1/3 (1977).

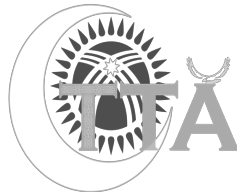
Mete ve Büyük Hun İmparatorluğu, Milli Kültür, 1/6 (1977).

Atila ve Avrupa Hunları, Milli Kültür, 1/8 (1977).

Mete'nin Oğlu Gökhan, Milli Kültür, 1/9 (1977).

Çiçi Han, Milli Kültür, 1/10 (1977).

Göktürk Devleti, Milli Kültür, 1/11 (1977).

Türk Askeri Tarih Araştırmalarında İzlenecek Metot Hakkında Birkaç Not, Askeri Tarih Bülteni, 8 (1982).

Türk Ailesinde Kadın, Kadın Ansiklopedisi, I (1984).

İpek Yolu Dizisi Hakkında, Türk Kültürü, XXIII/261 (1985).

Türkiye Selçuklularında. Devlet ve Ordu Mehteri, S.Ü. Selçuk Dergisi, II/I (1986).

Toy ve Sofra Üzerine, Türk Dünyası Tarih Dergisi (=TDTD), 1/2 (1987).

16 Türk Devleti Hakkında, TDTD, 1/4 (1987).

Türker’de Semavi Kurtlar, TDTD, 111/13 (1988).

Tebliğleri:

İslam’dan Önceki Türk Devletlerinde Tımar Sistemi, IV. Türk Tarih Kongresi Zabıtları, Ankara 1952.

Civil Administration in The Mongol Empire, Communications of The International Altaistic Conference, Bloomington 1967.

Some Remarks on The Origin of The Royal Tribe of Kök- Türks Communications of The International Altaistic Conference, Bloomington 1968.

On The Chronology of The Yüeh-Chih tribes, International Congress of Kushans, Duşanbe, Tacikistan Cumhuriyeti 1968.

Eski Orta Asya’da Türk Kent Kültür ve Dilinin Konya ve Dolaylarındaki İzleri ve Gelişmesi, X. Türkiye Âşıklar Bayramı, Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri, Konya 1975.

Keloğlan Masal Motifinin Eski Türk Kökenleri, Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, İstanbul 1976.

Türker’de Kalın ve Başlık, Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, İstanbul 1982.

Türk Mutfağının Gelişmesi ve Türk Tarihi Gelenekleri, Türk Mutfağı Sempozyumu, Ankara 1982.

Türk Tarihi'nde Millet ve Ordu Bütünleşmesinin Nedenleri, Askeri' Tarih Semineri, Ankara 1982.

Türk Kültürünün Birleşik Noktalan, Milli Kültür Şûrası, Ankara 1982.

İl—Türker'de Tatlı Anlayışı ve Şeker, Geleneksel Türk Tatlıları Sempozyumu, Ankara 1984.

M. S. VI. Yüzyıldaki Kırgızlara Ait Kaynaklar Arasındaki Çelişkiler ve Sebepleri, X. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1986.

Türk Halk Müziği Araştırmaları ve Türk Kültür Tarihi, Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, İstanbul 1986.

Milli İradeden Milli Hâkimiyete, Erciyes Üniversitesi T.B.M.M. ve Milli Egemenlik Konulu Konferans Serisi, Kayseri 1986.

Ziya Gökalp'e Göre Milli Kültür ve Milli Birliğimiz, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Sempozyumu, Diyarbakır 1986.

Büyük Hun İmparatorluğu ve Daha Önceki Devletler, Ankara Üniversitesi Tarihte Türk Devletleri Sempozyumu (TTDS), Ankara 1987.

Batı Hun İmparatorluğu, TTDS, Ankara 1987.

Türker'de 'Kâinat Devletleri' Anlayışı (Universismus), TTDS, Ankara 1987.

Türk Milleti ve Türk Devleti, TTDS, Ankara 1987.

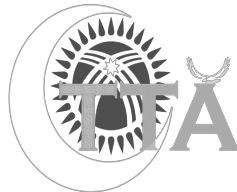
Göktürkler 'den Önce Orta Asya'da Türk Devletleri (Türklerin Güçlenip Birleşmeye Başlamaları), TTDS, Ankara 1987.

Akhun Devleti, TTDS, Ankara 1987.

Batı Göktürk Devleti, TTDS, Ankara 1987.

Türgeş Devletleri, (Göktürklerin Batıya Kaymaları- Batıda Şehirli Türk Devletlerinin Doğuşu), TTDS, Ankara 1987.

Göktürkler' de Devlet ve Millet Anlayışı (Göktürkler 'den Osmanlılara), TTDS, Ankara 1987.

Türk Moğol İlişkileri Üzerine Türkiye'deki Araştırmalar. V. Uluslararası Moğolistler Kongresi,1987.

Alaeddin Keykubad Çağında Batı İnan'da Çormahan Noyan'm Durumu ve Statüsü, I. Alaeddin Keykubad Sempozyumu, Konya 1987.

Anadolu Ulu Beyliđi'nin Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu, Donanması ve Türk Tıbbının Gelişmesindeki Rolü, Aydın Öğrenci ve Öğretmenler Demeđi Konferansları, Aydın 1987.

Türk Kültürüne Genel Bir Bakış, Ankara Üniversitesi Dünya Türkler Sempozyumu, Ankara 1987.

Dede Korkut Kitabının Eski ve Yeni Kaynakları Hakkında (Topkapı Sarayı'ndaki Oğuz Destanı Parçaları ile), I. Sovyet-Türk Kolokyumu Kültür Anıtı Olarak Dede Korkut Kitabı, Bakü, 1988.

